

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 21 december 2021

Mål nr

Ö 2343-18

PARTER

Klagande

Diskrimineringsombudsmannen

Box 4057

169 04 Solna

Ombud: Processförarna Björn Olof Bräutigam och Isabelle Arsova

Diskrimineringsombudsmannen

Box 4057

169 04 Solna

Motpart

Braathens Regional Aviation AB, 556458-3101

Box 37

201 20 Malmö

Ombud: Advokat Caroline Gulliksson Dock
Gernandt & Danielsson Advokatbyrå
Box 5747
114 87 Stockholm

Ombud: Advokat Johan Josjö
JJ Advokat AB
Alviksvägen 138
167 62 Bromma

SAKEN

Avvisande av överklagande m.m.

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätts beslut 2018-04-16 i mål FT 10481-17

Hovrättens beslut

se Bilaga

EUROPEISKA UNIONENS DOMSTOLS FÖRHANDSAVGÖRANDE

EU-domstolens dom av den 15 april 2021, Braathens Regional Aviation,
C 30/19, EU:C:2021:269

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen avslår överklagandet.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN M.M.

Diskrimineringsombudsmannen har yrkat att Högsta domstolen ska i första hand tillåta något av de fastställelseyrkanden som fördes vid tingsrätten eller, i andra hand, upphäva tingsrättens domslut under punkterna 1 och 2.

Braathens Regional Aviation AB (BRA) har motsatt sig att hovrättens beslut ändras.

Högsta domstolen har begärt att EU-domstolen ska meddela ett förhandsavgörande. EU-domstolen har meddelat dom den 15 april 2021.

SKÄL**Bakgrund**

1. I juli 2015 var Pablo Acosta Gomez, som är av chilenskt ursprung, inbokad på en inrikes flygresor mellan Landvetter och Stockholm med flygbolaget BRA. Efter ett beslut av befälhavaren fick han och en annan passagerare genomgå en extra säkerhetskontroll.
2. Diskrimineringsombudsmannen yrkade vid tingsrätten att BRA skulle förpliktas att betala diskrimineringsersättning till Pablo Acosta Gomez med 10 000 kr.
3. Grunden för yrkandet var att BRA hade utsatt Pablo Acosta Gomez för direkt diskriminering i strid med 2 kap. 12 § jämfört med 1 kap. 4 § diskrimineringslagen (2008:567) genom att BRA kopplat samman honom med en arabisk person och tvingat honom att genomgå en extra säkerhetskontroll, vilket orsakat honom obehag. BRA hade därför missgynnat Pablo Acosta Gomez av skäl hänförliga till utseende och etnisk tillhörighet genom att behandla honom sämre än andra passagerare i en jämförbar situation.

4. BRA medgav att betala 10 000 kr till Pablo Acosta Gomez. Bolaget bestred att han hade utsatts för diskriminering, men ansåg att han kunde få det yrkade beloppet som en ren goodwillersättning.
5. BRA yrkade att tingsrätten till följd av medgivandet skulle meddela en bifallande dom utan sakprövning (jfr 42 kap. 18 § rättegångsbalken). Diskrimineringsombudsmannen motsatte sig att målet avgjordes utan att den påstådda diskrimineringen prövades.
6. För det fall att tingsrätten inte inom ramen för fullgörelseyrkandet prövade målet i sak yrkade Diskrimineringsombudsmannen *i första hand* att rätten skulle fastställa att BRA i och för sig var skyldigt att betala diskrimineringsersättning till passageraren på grund av sitt diskriminerande agerande och *i andra hand* att rätten skulle fastställa att BRA utsatt passageraren för diskriminering. (Jfr 13 kap. 2 § rättegångsbalken.)
7. BRA yrkade att fastställelseyrkandena skulle avvisas.
8. Tingsrätten förpliktade BRA att betala det yrkade beloppet på 10 000 kr (punkten 1 i tingsrättens domslut) och rättegångskostnader (punkten 2). Tingsrätten avvisade Diskrimineringsombudsmannens fastställelseyrkanden (punkten 3).
9. Hovrätten har avvisat Diskrimineringsombudsmannens överklagande såvitt avser punkterna 1 och 2 i tingsrättens domslut och avslagit överklagandet av punkten 3.

EU-domstolens förhandsavgörande

10. Högsta domstolen begärde ett förhandsavgörande från EU-domstolen. Frågan tog sikte på om en nationell domstol, i fall där detta begärs av den utsatte, måste pröva om diskriminering har skett – och i förekommande fall

konstatera att så har skett – oavsett om den som anklagas för diskriminering har eller inte har vitsordat att diskriminering skett.

11. EU-domstolen har uttalat sig om tolkningen av artiklarna 7 och 15 i rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung, jämförda med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna. Enligt EU-domstolen utgör artiklarna hinder för en nationell lagstiftning som innebär att en domstol – som ska pröva en talan om ersättning på grund av en påstådd diskriminering som är förbjuden enligt direktivet – inte kan pröva ett yrkande om fastställelse av att sådan diskriminering har skett, när svaranden medger att betala den begärda ersättningen utan att för den skull vitsorda att det skett någon diskriminering. (Se dom av den 15 april 2021, Braathens Regional Aviation, C 30/19, EU:C:2021:269.)

12. Enligt EU-domstolen ankommer det på den nationella domstolen att, när den avgör en tvist mellan enskilda, inom ramen för sin behörighet säkerställa det rättsliga skydd som enskilda har enligt artikel 47 i rättighetsstadgan genom att vid behov avstå från att tillämpa däremot stridande bestämmelser i nationell lagstiftning.

Parternas talan i Högsta domstolen

13. Sedan EU-domstolen meddelat dom har BRA inledningsvis angett att bolaget, av processekonomiska skäl och eftersom bolaget betalat det yrkade beloppet, gör ett sådant vitsordande som avses i EU-domstolens domslut och vars frånvaro enligt domen utgör en förutsättning för passagerarens rätt till en sakprövning. BRA har sedermera angett att bolaget i och för processen gör ett vitsordande som inte görs av processekonomiska skäl.

14. Enligt Diskrimineringsombudsmannen är det vitsordande som BRA gjort inte tillräckligt, varför rätten kvarstår att få frågan om diskriminering har skett prövad eller fastställd genom dom.

Bedömningen i detta fall

15. Diskrimineringsombudsmannens yrkande om att bolaget ska betala diskrimineringsersättning till Pablo Acosta Gomez med 10 000 kr har medgetts av BRA. Bolaget har också betalat beloppet jämte ränta. BRA har vidare angett att bolaget gör ett sådant vitsordande som avses i EU-domstolens domslut och vars frånvaro enligt domen utgör en förutsättning för passage-rarens rätt till en sakprövning. Av EU-domstolens dom framgår att en domstol måste kunna pröva ett yrkande om fastställelse av att diskriminering skett när svaranden har medgett att betala ersättningen utan att för den skull vitsorda att det skett någon diskriminering.

16. Det BRA har angett får anses innebära att bolaget vitsordar att bolaget har diskriminerat Pablo Acosta Gomez i enlighet med grunden för dennes ersättningsyrkande. BRA har därmed avgett ett sådant kategoriskt och reservationslöst vitsordande som avses i EU-domstolens dom tillsammans med medgivandet att betala ersättning.

17. Under dessa förhållanden kan det inte råda någon ovisshet för Pablo Acosta Gomez om rättsförhållandet mellan honom och BRA som leder till förfång för honom. Det innebär att det numera saknas fastställelseintresse och att Diskrimineringsombudsmannens fastställelseyrkanden redan av det skälet inte ska tillåtas. (Jfr 13 kap. 2 § rättegångsbalken och punkten 3 i tingsrättens domslut.)

18. Det saknas också skäl att ändra hovrättens beslut om att avvisa Diskrimineringsombudsmannens överklagande av punkterna 1 och 2 i tingsrättens domslut.

19. Diskrimineringsombudsmannens överklagande ska därmed avslås.

I avgörandet har deltagit justitieråden Gudmund Toijer (tillägg),
Ann-Christine Lindeblad (tillägg), Johnny Herre (referent, tillägg),
Agneta Bäcklund (tillägg) och Dag Mattsson (tillägg)
Föredragande har varit justitiesekreteraren Emelie Hansell

SÄRSKILT YTTRANDE

Närvarande justitieråd tillägger:

Högsta domstolen har i sin begäran om förhandsavgörande angett att utgångspunkten i ett mål där förlikning om saken är tillåten är att domstolen utan någon egentlig egen bedömning av sakförhållanden eller rättsfrågan ska meddela dom i anledning av talan som medgetts (se 42 kap. 18 § rättegångsbalken). Medgivandet, som är rättsligt bindande för rätten, medför att en prövning inte ska ske av frågan om käranden har den civilrättsliga rättighet mot svaranden som gjorts gällande genom yrkandet och den grund som åberopats. I den dom som följer av ett medgivande ska det därför inte anges något om riktigheten av kärandens sakuppgifter.

EU-domstolen har domen *Braathens Regional Aviation* angett följande:

Artiklarna 7 och 15 i rådets direktiv 2000/43/EG av den 29 juni 2000 om genomförandet av principen om likabehandling av personer oavsett deras ras eller etniska ursprung, jämförda med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, ska tolkas så, att de utgör hinder för en nationell lagstiftning som innebär att en domstol som ska pröva en talan om ersättning på grund av en påstådd diskriminering som är förbjuden enligt direktivet, inte kan pröva ett yrkande om fastställelse av att sådan diskriminering har skett, när svaranden medger att betala den begärda ersättningen utan att för den skull vitsorda att det skett någon diskriminering. Det ankommer på den nationella domstolen att, när den avgör en tvist mellan enskilda, inom ramen för sin behörighet säkerställa det rättsliga skydd som enskilda har enligt artikel 47 i stadgan om de grundläggande rättigheterna genom att vid behov avstå från att tillämpa däremot stridande bestämmelser i nationell lagstiftning.

Domen väcker ett antal grundläggande frågor.

En sådan har att göra med att det genom domen uppkommer ett motsatsförhållande mellan principen i 42 kap. 18 § rättegångsbalken om medgivanden och den rätt som enligt EU-domstolen finns för den diskriminerade att trots motpartens medgivande få grunden för yrkandet, dvs. den påstådda diskrimineringen, prövad. Frågan är om den bästa lösningen är, som EU-domstolen anger, att den svenska domstolen avstår från att tillämpa 42 kap. 18 § och beaktar det käranden har påstått när svaranden bestrider eller inte vitsordar att det skett en diskriminering eller om det lämpligen genom en lagändring bör anges när och i så fall under vilka förutsättningar och på vilket sätt en prövning ska ske.

En annan fråga är hur en svensk domstol ska hantera en situation där parterna utom rätta ingår en förlikning efter en påstådd diskriminering och den påstått diskriminerade parten genom förlikningen tillerkänts ett penningbelopp. Frågan är här om EU-domstolens dom kan anses innebära att den påstått diskriminerade under vissa förutsättningar ska ha rätt att i svensk domstol, trots förlikningen, yrka fastställelse av att diskriminering har skett. Ytterligare en fråga rör räckvidden av domen och alltså om den bara har betydelse för diskrimineringsmål eller om motsvarande princip kan anses gälla också i andra fall där en rättighet har kränkts på sätt som avses i artikel 47 i rättighetsstadgan. Även i andra hänseenden väcker domen frågor.

Högsta domstolen har i avgörandet inte haft att ta ställning till frågor av det slag som nu angetts. EU-domstolens dom medför att överväganden måste göras om hur svensk processrätt ska anpassas till de angivna kraven på rätt till prövning och fastställande av att diskriminering skett. Övervägandena är av sådant slag att dessa lämpligen görs av lagstiftaren och inte av domstolarna i enskilda mål.